

УДК 159.942:[81'37:821.112.2-84]
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2024-1-3>

ЕМОЦІОЛОГІЯ НІМЕЦЬКИХ ПРИСЛІВ'ІВ І ПРИКАЗОК

Романова Наталя Василівна,

докторка філологічних наук, доцентка,
професорка кафедри німецької та романської філології
Херсонський державний університет
nromanova@ksu.ks.ua
orcid.org/0000-0002-7444-3811

У науковій студії висвітлено різновиди емоцій та їхня семантика у фольклорній німецькомовній літературі. Емпіричний матеріал, що постає у форматі анонімних мініатюрних художніх творів, відображає історію, культуру, досвід, філософію, вірування, характер, ставлення народу до навколишнього світу. Ставлення є сукупністю трьох складових – знань, емоцій, поведінки. Розрізняємо позитивне, негативне й невизначене ставлення. Позитивне ставлення пов'язуємо з позитивною оцінкою, позитивними емоціями, позитивною поведінкою, негативне – з негативною оцінкою, негативними емоціями, негативною поведінкою, відповідно. Невизначене ставлення потребує додаткової інформації або розширеного контексту. Поняття емоції узагальнюємо як психічну реакцію людини або тварини на значущі зовнішні або внутрішні подразники. Виокремлюємо умовно кілька груп емоцій в тому числі людські, тваринні, «предметні», невизначені. Людські емоції інтерпретуємо крізь призму соціальної статі за формулою «жінка – чоловік» та соціалізації за формулою «особистість – соціум», тваринні розглядаємо крізь призму способу життя та культурі вірування етносу за формулою «дика особина – свійська особина», «предметні» реконструюємо крізь призму культури за формулою «мова – мовний засіб» та психології за формулою «емоція – емоційний патерн», невизначені емоції розкриваємо крізь призму семантики тексту за формулою «мовлення – мовленнєва діяльність». З'ясовано, що природа аналізованих емоцій дуальна, містить природний, штучний або комбінований компоненти. Природний та комбінований компонент характерні людині й тварині, штучний компонент виявляємо тільки для предметів як подразників. Розглянуто інтенсивність вияву емоцій, їхню класифікацію та семантику. Доведено, що «предметні» емоції є продуктом художньої свідомості й поетичного мислення. Запропоновано перспективу подальшого дослідження «предметних» емоцій у фольклорній літературі з позиції когнітивної поетики, комплексну методику концептуального аналізу словесного поетичного образу якої розроблено проф. Л. І. Белеховою.

Ключові слова: емоції, природа емоцій, гендерний контраст емоцій, інтенсивність емоцій, «предметні» емоції, фольклорна література.

EMOCIOLOGY OF GERMAN PROVERBS AND PROVERBS

Romanova Natalia Vasylivna,

Doctor of Philological Sciences, Associate Professor,
Professor at the Department of German and Romance Philology
State University of Kherson
nromanova@ksu.ks.ua
orcid.org/0000-0002-7444-3811

In the scientific study the types and semantics of emotions in German proverbs and sayings are highlighted. Empirical material reflects the history, culture, philosophy, beliefs, character, and attitude of the people to the surrounding world. Attitude is a combination of three components – knowledge, emotions, and behavior. We distinguish between positive, negative and uncertain attitudes. Positive attitude are associated with a positive assessment, positive emotions, positive behavior, a negative – one with a negative assessment, negative emotions, and negative behavior. An uncertain attitude needs additional information or context. The concept of emotion is generalized according as a mental reaction of a person or an animal to significant external or internal stimuli. The article clarifies human, animal, “objective”, and undefined emotions. Human emotions are interpreted through the prism of social gender according to the formula “woman – man” and socialization according to the formula “personality – society”, animal emotions are consider through the prism of lifestyle and cult beliefs of the ethnos according to the formula “wild animal – domestic animal”, “objective” ones are reconstructed through the prism of culture according to the formula “language – language tool” and psychology according to the formula “emotion – emotional pattern”, undefined emotions are revealed through the prism of the semantics of the text according to the formula “speech – speech activity”. It was found that the nature of the analyzed emotions is dual, containing a natural, artificial or combined component. The natural and combined components are characteristic of human and animal emotions; the artificial component is detected only for objects. The intensity of expression of emotions, their classification and semantics are considered. “Objective” emotions are a product of artistic consciousness and poetic thinking. The prospect of further research of “objective” emotions in folklore literature from the standpoint of cognitive poetics is proposed, the complex method of conceptual analysis of the verbal poetic image developed by Prof. L. I. Bieliikhova.

Key words: emotions, nature of emotions, gender contrast of emotions, intensity of emotions, “objective” emotions, folklore literature.

Вступ. Проблема емоцій у мові, мовленні й мовленнєвій діяльності посідає одне із чільних місць у сучасній вітчизняній і зарубіжній лінгвістиці. Більшість науковців досліджує структурно-семантичний (М. В. Гамзюк, G. Bukies), функціональний (Н. В. Вітт, Н. Bergerová), дискурсивний (А. Е. Вербицька, J. Ammer), культурологічний (В. В. Задорожна, Т. В. Іванова), метафоричний (Н. Голуб, E. Blachut), психолінгвістичний (Н. Михальчук, В. Tischer), прагматичний (Л. Р. Безугла, N. Fries), перекладознавчий (Н. В. Романова, В. G. Bauske), гендерний (І. Б. Морозова, Н. Elsen), зіставний (L. Kovbasyuk, N. Romanowa), аксіологічний (Г. І. Приходько, P. Kazzer) та інші аспекти феномену.

Стосовно вивчення емоцій у структурі (німецьких) прислів'їв і приказок, маємо фрагментарні студії, присвячені семантиці й енергетиці базових емоцій (Романова 2009), національним паралелям емоційної концептуальної сфери (Капітан 2016; Ольхович-Новосадюк 2021), вихідним почуттям (Корнева 2016), підготовці майбутніх фахівців (Прокопович 2018) тощо. Тобто емоції у прислів'ях і приказках розрізняють за значенням, культурою, національною специфікою та функціями.

Хоч науковий доробок і репрезентовано широким спектром питань, проте дослідження парадигми емоцій у німецькомовній фольклорній літературі дотепер лишається на периферії. Все це свідчить про **актуальність** вибору теми дослідження.

Теоретико-методологічну базу дослідження складає теорія диференціальних емоцій (Ізард 2024), згідно з якою базові емоції є самостійними переживально-емоційними процесами, що по-різному впливають на когнітивну сферу та на поведінку людини; концепція емоційної сфери особистості у класичному її розумінні (Кириленко 2007); когнітивна теорія емотивності (Гамзюк 2000; Романова 2015) використовується для проведення вододілу між мовними номінаціями емоцій, їх семантикою, модальністю, встановлення взаємодії мислення та емоцій як психологічної категорії. Інтерпретація змісту емоцій і вияву їх інтенсивності ґрунтується на аналізованні текстової семантики (Приходько 2001; Романова 2018, 2023) через комплексну методику аналізу емотивних лексичних одиниць (Романова 2015).

Зауважимо, що в зоні особливої уваги перебувають «предметні» емоції, які є результатом

емотивної оцінки людини реалій навколишнього світу. Тут на передній план виходить уже поняття типової загальнолюдської цінності, властивої саме німецькомовній спільноті та її окремим членам (індивідуумам).

Метою нашої студії є реконструкція палітри емоцій, об'єктивованих у межах німецькомовних фольклорних прислів'їв і приказок.

Для досягнення цієї мети необхідно вирішити наступні завдання:

- коротко проаналізувати дефініцію емоції в українській та німецькій науковій психологічній і лінгвістичній традиціях;

- уточнити поняття емоції;

- висвітлити основні класифікації емоцій;

- систематизувати й класифікувати емоції за Г. Байером і А. Байер.

Поняття «емоція» та класифікації емоцій. Поняття **емоції** є відносно новим і неусталеним, тому воно варіює від науки до науки, від національної наукової традиції до національної наукової традиції (Кириленко 2007: 9–13). Наприклад, українські психологи-теоретики визначають **емоцію** як «загальний стан тіла і психіки, що виражається в суб'єктивному відчутті, яке або супроводжується певною поведінкою або поставою і фізіологічними змінами» (Бродовська, Патрик, Яблонко 2005: 59), психологи-практики – як «особливий клас психічних процесів і станів, пов'язаних з інстинктами, потребами та мотивами, які відображаються у формі безпосереднього переживання (радості, страху тощо)» (Шадських, Піча 2008: 55). Німецькі фахівці дискутують питання психологічної дефініції **Emotion** та вбачають в ній фізичну реакцію людського організму на оточуюче середовище (Wengel 2024). Українські лінгвісти ототожнюють **емоцію** з душевним переживанням та почуттям людини (Яковлева, Кошечкіна 2020: 213), німецькі зводять **Emotion** до синонімічного ряду: “Gefühlsregung, Gemütsbewegung, Erregung” (Wahrig 2012: 297).

Бачимо, що і вітчизняна, і німецька лінгвістика використовують понятійний апарат психології, згідно з яким **емоція** є своєрідним механізмом руху внутрішнього світу (душі) людини.

В пропонованій статті поняття **емоції** уточнюємо через узагальнення аналізованих дефініцій і розглядаємо як психічну реакцію людини або тварини на значущі зовнішні або внутрішні подразники (порівн.: Кириленко 2007: 241).

Виокремлюємо від шести філософських (Декарт 2024) до десяти базових (Ізард 2024), тридцяти міфопоетичних (Романова 2019а: 10), ста чотирьох соціальних (Словник емоцій 2024), двісті восьми теологічних (Романова 2023: 13), двісті двадцяти п'яти духовно-культурних (Помиткін 2012), понад п'ятисот психологічних (Кириленко 2007: 54) емоцій. Останні кваліфікують і за іншими критеріями, зокрема:

- впливом на діяльність (актуальні, неактуальні);
- знаком (позитивні, негативні, нейтральні);
- інтенсивністю і тривалістю (настрій, емоція, афект, пристрасть);
- модальністю (радість, подив, гнів, огида, сором);
- ступенем мобілізації організму (стенічні, астеничні);
- оцінкою а) інтуїтивною (гарні, погані); б) спонтанною (відповідні, невідповідні);
- генезою (первинні, похідні);
- потребою емоційного насичення (альтруїстичні, комунікативні, глоричні, праксичні, пугнічні, романтичні, гностичні, естетичні, гедоністичні, акізитивні) (Кириленко 2007: 14, 44, 49, 54) тощо.

Такий загальний огляд заявлених у розділі дослідницьких проблем, над якими замислюються сучасні психологи й лінгвісти.

Типи емоцій та їхні особливості за Г. Бейєром і А. Бейєр. Спостереження над емпіричним матеріалом показує, що емоції можуть бути згруповані умовно в чотири групи:

- 1) людські (*Rost frißt Eisen, Sorge den Menschen*);
- 2) тваринні (*Je furchtsamer das Tier, je schneller läuft es; Auch im Lamm ist Zorn; Liebe zwingt auch den Esel durch's Feuer*);
- 3) «предметні» (*Der Kessel scheut das Feuer nicht; Papier ist geduldig; Scherben bringen Glück*);
- 4) невизначені (*Kurz trauern ist lang leben; Wo Weh ist, da sind Tränen; Zwang macht bang*) (Beyer, Beyer 1987).

Людські емоції пов'язуємо з людиною (*Menschen*) та її емоційною сферою (*Sorge*), **тваринні** – з тваринами (*Tier, Lamm, Esel*) та їх емоційною сферою (*furchtsamer, Zorn, Liebe*), «**предметні**» – з предметами побуту (*Kessel, Papier, Scherben*), а також із продуктом художньої свідомості, опосередкованим мовленнєвою діяльністю людини (*Tränen machen das Herz leicht*), **невизначені** – з людиною і тва-

риною водночас (*trauern, Weh, Tränen, macht bang*), тобто для їхнього вододілу потрібен додатковий контекст (Приходько 2001: 242).

Природа людських емоцій – дуальна або біологічно-соціальна (Орбан-Лембрик 2004: 108–109). Тваринні емоції поділяємо формально на дві підгрупи: 1) біологічні (дики особини) (Романова 2019: 131); 2) біологічно-культурно-історичні (свійські особини) (Романова 2018: 175). Предметні емоції, як уже зазначалось, є штучним утворенням: людина пізнає навколишній світ, номінує його об'єкти, привносить у назви свій емоційний та творчий потенціал, що розгортається повною мірою у мовленні та мовленнєвій діяльності. Звідси виходить, що емоції у фольклорній літературі сформувались на стикові природного (біологічного) й штучного (соціального, психологічного, культурно-історичного) компонентів та залежать почасти від позамовних, почасти від мовних чинників.

Окреслюючи парадигму фольклорних емоцій, беремо до уваги лише деякі з-поміж якісних та кількісних характеристик у тому числі модальність та інтенсивність емоційних переживань (Кириленко 2007: 117–120). **Модальність** емоційних переживань «сигналізує про особливості ставлення індивіда до тих чи тих явищ дійсності», **інтенсивність** вказує на силу, відповідно (там само: 118–119).

Семантика **людських** емоцій репрезентує: чужий біль (негативний сенс) *Andrer Leute Schmerzen tun nicht weh*; самотність *Besser allein als in böser Gemein*; інтенсивність а) щастя *Die Dummsten haben das meiste Glück*; б) страху *Sorgen und Bangen vertreibt die Rosen von den Wangen*; ворожість *Die Feindschaft des Weisen ist besser als die Freundschaft des Toren*; печаль *Kummer verzehrt die Leute*; настрої (позитивний/негативний сенс) *Mit Fröhlichen soll man fröhlich sein, mit Traurigen traurig*; материнську любов *Mutterliebe altert nicht*; нерадість *Wer sich nicht freuen kann, ist ein armer Mensch*; емоційний патерн гнів + милість *Zorn ist ein Mann, Sanftmut eine Frau*. Останній визначаємо як комбінацію двох емоцій, що розгортаються одночасно або послідовно в межах семантичного простору прислів'я або приказки, взаємодіють між собою таким чином, що кожна з включених у патерн емоцій впливає на зміст і смисл сусідньої емоції.

За аналізованими емоціями стоїть певний ступінь переживання: сильний (*haben das meiste Glück, Kummer, böse*), помірний (*allein,*

Feindschaft), слабкий (*Schmerzen, fröhlich, traurig, Mutterliebe, Sorgen und Bangen, sich nicht freuen, Zorn*). Очевидним є тісний зв'язок переживань з процесами а) когнітивними (*Dümmsten, Toren, Weisen*), б) фізичними (*vertreibt die Rosen von den Wangen*), а також з етикою (*in böser Gemein, Mit Fröhlichen, mit Traurigen*).

Упадає у вічі колективне й індивідуальне вираження емоцій та їхнє гендерне забарвлення. Колективне вираження емоцій апелює до формул «чужі – свої», «злі – добрі», «розумні – дурні», «божевільні – розважливі», «веселі – сумні», індивідуальне відповідає формулам «можу – не можу», «норма – не норма», «багато – один». Гендерний контраст відображено на тлі інтелекту: емоції мудрого чоловіка домінують над емоціями дурня (*besser als*), функцій: емоції жінки-коханки вважаються мінливими (*veränderlich*), жінки-матері – постійними (*altert nicht*) та статусу: людина, емоційна поведінка якої не відповідає моральним вимогам лінгвоспільноти, стає мірою нечутливості (*armer Mensch*). Тут смисл прислів'я *Die Seele hat kein Geschlecht* втрачає свою значущість, перетворюється на механічну складову людини як біологічної істоти, тотожний рівню розвитку художньої свідомості й поетичного мислення.

Тваринні емоції, як уже зазначалось, поділяються на дві групи: природні та комбіновані. Природні емоції пов'язані з любов'ю *Aus Liebe frißt der Wolf das Schaf*; недовірою *Dem Raben auf dem Dach und dem Fuchs vor der Tür ist nicht zu trauen*; нерадістю *Die Maus in der Falle freut kein Speck*; боязню *Nachteule scheuen das Licht*; терпінням *Nur Geduld, sagte der Wolf zum Esel*; помстою *Rache ist süß, sagte die Schlange*; себелюбством *Was sich liebt, das neckt sich, sagte die Katze zur Maus und fraß sie*; мовчанням *Wenn die Gänse schnattern, schweigt die Nachtigall*; інтенсивністю інтересу *Zu große Neugier treibt den Vogel in die Schlinge*; комбіновані – із заперечення а) справедливості *Barmherzigkeit gegen die Wölfe ist Unrecht gegen die Schafe*, б) страху *Ein nasser Pudel scheut das Wasser nicht*, в) спокою *Ein unruhiges Schwein wird nicht fett*; д) довіри *Hofhunden ist nicht zu trauen*, протиставленням *Sanftes Gänschen, böse Gans* та граничною інтенсивністю: (гордість) *Der Hund ist daheim am stolzesten*, (лють) *Vor seiner Hütte ist der Hund am wütendsten*, (любов) *Wer den Hund füttert, dem leckt er die Hände*.

За ознакою інтенсивності переживання тваринні емоції диференціюємо на сильні й слабкі.

Сильне переживання у диких тварин еквівалентне нерадісті (*freut kein*), інтересу (*Zu große Neugier*), помсті (*Rache*), у свійських – гордості (*am stolzesten*) та люті (*am wütendsten*), слабе переживання у диких тварин апелює до любові (*Liebe*), недовіри (*nicht trauen*), боязні (*scheuen*), терпіння (*Geduld*), себелюбства (*sich liebt*), мовчання (*schweigt*), свійських – несправедливості (*Unrecht*), нестраху (*scheut nicht*), неспокою (*unruhiges*), недовіри (*nicht trauen*), лагідності (*Sanftes*), злості (*böse*), любові (*leckt die Hände*). Зазначені емоційні переживання притаманні самцям (*Wolf, Raben, Fuchs*), самкам (*Maus, Schlange*) в однині та множині (*Wölfe, Hofhunden* (ч. р.), *Nachteule* (ж. р.)), а також середньому роду в однині (*Schwein, Gänschen*).

До «предметних» емоцій належать: горе *Das A b c macht das meiste Weh*; несором *Fragen ist keine Schande*; недовіра *Einem frommen Mantel ist nicht zu trauen*; нещастя *Geld macht nicht glücklich*; сум *Goldliebe macht das Leben trübe*; неспокій *Großes Haus, große Unruhe*; сумнів *Heute ist heute; morgen ist ein unsicherer Tag*; терпіння *Papier ist geduldig*; страх *Reichtum macht Sorgen*; біль *Was einem schmerzt, davon redet man gern*; несправедливість *Was heute Unrecht ist, kann morgen Recht sein*; любов *Was reif ist, das fault gern*; мовчання *Wo Pflicht ist zu sprechen, ist Schweigen Verbrechen*. Силу вияву цих емоцій визначаємо як сильну (*das meiste Weh, keine Schande*) помірну (*Unruhe*) та слабу (*nicht trauen, nicht glücklich, trübe, unsicherer, geduldig, Sorgen, schmerzt, Unrecht, gern, Schweigen*). Сильні переживання – горе й несором – зумовлені мовою (*Abc, Fragen*), помірні – неспокій – параметрами будівлі (*Großes Haus*), слабкі – недовіра, нещастя, сум, сумнів, терпіння, страх, несправедливість, любов, мовчання – релігією (*frommen Mantel*), статками (*Geld, Reichtum*), ставленням до благородних металів (*Goldliebe*), часом (*morgen*), матеріалом зі спеціальними домішками (*Papier*), анонімним а) об'єктом (*Was*), б) місцем (*Wo*).

На тлі людських і тваринних емоцій, «предметні» емоції еквівалентні фізичній дії (*macht, macht nicht*) та матеріальному існуванню (*ist*). Перехід між матеріальним і ідеальним планами забезпечують модальність і пасивний суб'єкт (*ist nicht zu, ist zu*). Механізмами появи «предметних» емоцій слугують:

– метонімія (роздратування) *Ärger verdirbt die Schönheit*; (вдячність) *Dankbarkeit zielt allezeit*; (гордість) *Der Hochmut ist der Bruder des Stolzes*; (незлостивість) *Ein arg-*

loses Herz wird leicht betrogen; (страх) **Furcht** sieht überall Gespenster; (терпіння) **Geduld** überwindet alles;

– метафора (недовіра) **Argwohn** ist blind; дружба *Beim Gelde hört die Freundschaft auf*; (омана) *Butter im Munde, Schwerter im Herzen*; (горе) *Die Zeit heilt alles Leid*; (себелюбство) **Eigenliebe** macht die Augen trübe; (тривога) *Großes Haus, große Unruhe*; (сміливість) **Mut** macht alles gut; (кохання) *Von der Liebe allein kann man nicht leben*; (радість) *Wiedersehen macht Freude*;

– порівняння (каяття) *Besser früh bedacht als spät bereut*; гнів *Besser karg als arg*; (несправедливість) *Besser mit Recht anklagen als mit Unrecht argwöhnen*; (кохання) *Besser wenig mit Liebe als viel mit Fäusten*; (агресія) *Ein böses Maul ist schärfer als ein Schwert*; (несором) *Fallen ist keine Schande, aber nicht wieder aufstehen*; (ворожість) *Die Feindschaft des Weisen ist besser als die Freundschaft des Toren*; (провина) *Einmal ertappt ist hundertmal schuldig*; (надія) *Je dürrer die Zeit, je grüner die Hoffnung*; (радість) *Je mehr Narren, je mehr Gelächter*; (жах) *Lieber ein Ende mit Schrecken als ein Schrecken ohne Ende*; (презирство) **Verachtung** ist schlimmer als Haß; (горе) **Verdoppelte Leiden** sind doppelt schwer; (страждання) *Wer neidet, der leidet*; щастя *Wo einer weise ist, sind zwei glücklich*; (спокій) *Wo Verdacht einkehrt, nimmt die Ruhe Abschied*;

– повтор (успіх/неуспіх) **Erfolg** verbindet, **Mißerfolg** trennt; (радість) *Geteilte Freude ist doppelte Freude*; помста *Zur Rache sei langsam, zur Tugend schnell*;

– повтор + порівняння (жах) *Lieber ein Ende mit Schrecken als ein Schrecken ohne Ende*;

– повтор + епітети (сором) *Wo Furcht ist, da ist auch Ehre, wo Ehre ist, da ist auch Scham, wo aber keine Ehre ist, da ist eitel Schande*;

– рима (журба) *Beim Trinken und Essen wird der Kummer vergessen*; (насолада) *Der eine hat den Genuß, der andere den Verdruß*; (горе) *Die Zeit heilt alles Leid*; (довіра) *Einem trauen ist genug, keinem trauen ist nicht klug*; (ненависть) **Haß** entsteht, wenn Liebe vergeht; (надія + мужність) **Hoffnung und Mut** sind allzeit gut; (лють) *In der Wut tut niemand gut*; лихо *Langes Abendbrot macht dem Magen große Not*; (горе + страх) *Rechten und Borgen macht Kummer und Sorgen*; (душевний біль) *Was herzt, das schmerzt*; (радість) *Wer am Tage Gutes tut, hat am Abend frohen Mut*;

– оксиморон (зловтіха) **Schadenfroh** löscht keinen Brand;

– гра слів (смуток) *Aus trauen wird oft trauern*;

– антитеза (радість) *Ein weiser Mann lüchelt, ein Narr lacht*; (невдячність) *Wer alle grüßt, dem dankt niemand*; (мука) *Wer andere quält, schläft selbst nicht gut*; (щастя) *Wer sein Glück nicht sucht, der versäumt es*; (зневіра) *Wer verzagt ist in der Jugend, verzweifelt im Alter*; (злоба) *Wo Bosheit lacht, muß Tugend weinen*; (зздрість) *Wo das Glück einkehrt, da klopft auch der Neid an*; (мовчання) *Wo die Augen sprechen, kann die Zunge schweigen*; (надія) *Wo die Hoffnung aufhört, fängt die Furcht an*.

Предметні емоції побудовано на поетичних образах. Останні збігаються з певним фрагментом знань людини про навколишній світ (Белєхова 2018: 53). Мовну форму поетичного образу номінують терміном *словесний поетичний образ* (Белєхова 2002: 3). Словесний поетичний образ є тернарним конструктом, що включає в себе передконцептуальний, концептуальний і вербальний компоненти (там само: 17). Передконцептуальний компонент є **сміслом** образу, інформаційною схемою «про фізичний чи емоційний досвід людини, про структурні елементи й базову логіку», концептуальний компонент відображає узагальнений **зміст** образу, «структурований концептуальними схемами», змодельованими «на основі концептуальної метафори, метонімії та оксиморону» (там само: 18), вербальна сторона «є словесним втіленням **семантичних ознак** різного ступеня абстрагування, що містяться в компонентах певних образів» (Лабенська 2019: 9) (виділено нами. – Н. Р.).

Аналіз словесних поетичних образів емоцій етносу може бути й повинен стати перспективою подальших досліджень.

Говорячи про інтенсивність емоційних переживань предметних емоцій, зауважимо, що її сила формально еквівалентна силі аналогічного переживання, розподілена між сильним, помірним і слабим полюсами. У цьому контексті сильними є такі емоції, як-от: терпіння (*Geduld*), горе (*Leid, Leiden*), тривога (*Unruhe*), сміливість (*Mut*), несором (*keine Schande*), провина (*schuldig*), радість (*Freude, Gelächter, lacht*), жах (*Schrecken*), помста (*Rache*), недовіра (*keinem trauen*), ненависть (*Haß*), лють (*Wut*), злоба (*Bosheit*), надія + мужність (*Hoffnung und Mut*). Помірними емоціями і їхніми варіантами вважаємо: каяття (*bereut*), гнів (*arg*), несправедливість (*Unrecht*), кохання (*Liebe*), агресію (*böses*), ворожість (*Feindschaft*), презирство (*Verachtung*), щастя (*glücklich*), нещастя (*Not*). Реєстр слабих емоцій формують: роздратування

(*Ärger*), вдячність (*Dankbarkeit*), невдячність (*dankt niemand*), гордість (*Stolzes*), незлостивість (*argloses Herz*), страх (*Furcht, Angst*), недовіра (*Argwohn*), дружба (*Freundschaft*), омана (*Schwerter im Herzen*), себелюбство (*Eigenliebe*), радість (*Freude, frohen Mut, lächelt, Lustige*), надія (*Hoffnung*), страждання (*leidet*), спокій (*Ruhe*), успіх (*Erfolg*), неуспіх (*Mißerfolg*), сором (*Scham, Schande*), журба (*Kummer*), насолода (*Genuß*), довіра (*trauen*), кохання (*Liebe*), душевний біль (*schmerzt*), зловтіха (*Schadenfroh*), смуток (*trauern, trübe*), мука (*quält*), щастя (*Glück*), зневіра (*verzweifelt*), заздрість (*Neid*), мовчання (*Zunge schweigen*), горе + страх (*Kummer und Sorgen*).

З-поміж наведених емоцій виділяємо близько двох десятків семантичних різновидів, що мають паралельне емоційне переживання (табл. 1). Йдеться про варіант емоції любові – кохання, емоцію радості і її варіант щастя, емоцію недовіри, емоцію горя і її варіанти – страждання, душевний біль, смуток, журба, мука, емоцію страху і її варіанти – тривога, боязнь, переляк, жах, емоцію гніву і її варіант – лють.

Таблиця 1

Матриця інтенсивності вияву предметних емоцій у німецьких прислів'ях і приказках за Г. Бейсром, А. Бейср

Назва емоції	Інтенсивність емоційного переживання		
	Сильна	Помірна	Слаба
Кохання	-	+	+
Радість	+	-	+
Щастя	-	+	+
Недовіра	+	-	+
Горе	+	-	+
Страждання	-	-	+
Душевний біль	-	-	+
Смуток	-	-	+
Журба	-	-	+
Мука	-	-	+
Страх	-	-	+
Тривога	-	-	+
Боязнь	-	-	+
Переляк	+	-	-
Жах	+	-	-
Гнів	-	-	+
Лють	+	-	-

Дані таблиці 1 переконують, що слабе емоційне переживання є найбільш презентабельним і розлогим. Вилучаємо лише варіанти емоцій страху – переляк, жах та гніву – лють.

Кількісну асиметрію між слабим і сильним емоційним переживанням нівелюють почасти емоції радості й недовіри, що пояснюємо інтелектуальними здібностями людини.

Загалом, на силу вияву емоційного переживання предметних емоцій впливають когнітивні процеси, економічні чинники, соціально-психологічний клімат, можливість задоволення потреб і інтересів індивіда та здоров'я органів зовнішнього чуття (зір).

Семантика невизначених емоцій інформує про душевний біль *Auf Scherz folgt Schmerz*; сумнів *Bei Hoffnung ist immer Zweifel*; немовчання *Die Not kann nicht schweigen*; агресію *Es fechten nicht alle, die viel drohen*; нерадість *Es ist nicht zum Lachen, wenn einer vom Turm fällt*; задоволення *Kurz und gut ist angenehm*; нетерпіння *Ungeduld hilft dem Übel nicht ab*; сум *Wer alle tage Kuchen isst, sehnt sich nach Brot*; неспокій *Wer andere plagt, hat selbst keine Ruhe*; боязнь *Wer Angst hat, ist leicht zu fangen*; образу *Wer einen beleidigt, droht vielen*; провину *Wer läuft, hat schuld*; страждання *Wer neidet, der leidet*; любов *Wer Liebe stiehlt, ist kein Dieb*; не ненависть *Wer nicht hassen kann, kann auch nicht lieben*; радість *Wer zuletzt lacht, lacht am besten*; гнів *Wo der Zorn einkehrt, muß der Verstand ausziehen*; співчуття *Wo Mitleid ist, da ist auch Hilfe*.

Інтенсивність емоційних переживань невизначених емоцій лежить у двох площинах: сильній і слабій. Сильне емоційне переживання характерне для емоції неспокою (*keine Ruhe*), слабе – для емоцій: душевний біль (*Schmerz*), сумнів (*Zweifel*), немовчання (*nicht schweigen*), агресія (*drohen*), нерадість (*nicht zum Lachen*), задоволення (*angenehm*), нетерпіння (*Ungeduld*), сум (*sehnt sich nach*), боязнь (*Angst hat*), образа (*beleidigt*), провину (*hat schuld*), страждання (*leidet*), любов (*Liebe*), не ненависть (*nicht hassen*), радість (*lacht*), гнів (*Zorn*), співчуття (*Mitleid*).

Висновки. Розгляд проблеми емоціології німецьких прислів'їв і приказок дає змогу зробити такі висновки:

1. Емоція є складним і багатогранним психічним явищем, що корелює з предметною або комунікативною ситуацією. Наукове визначення емоції зумовлене предметом вивчення, методологічною базою, традиціями.

2. Синтезоване уявлення про емоцію представлено з позиції психології та лінгвістики двох неспоріднених мовних культур – української та німецької.

3. Виокремлено людські, тваринні, предметні й невизначені емоції. Парадигми цих

типів емоцій асиметричні за своєю кількістю та якістю (семантикою). Домінують предметні емоції. Механізми формування предметних емоцій – метонімія, метафора, порівняння, повтор і його комбінації: повтор + порівняння, повтор + епітети, оксиморон, гра слів, антитеза, рима – свідчать про стилістичні прийоми із експресивними елементами.

4. Кожну з-поміж аналізованих емоцій переживають індивідуально або колективно.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бродовська В. Й., Патрик І. П., Яблонко В. Я. Тлумачний словник психологічних термінів в українській мові. Київ: ВД «Професіонал», 2005. 224 с.
2. Белехова Л. І. Образний простір американської поезії: лінгвокогнітивний аспект: автореф. дис. ... д-ра філол. наук. Київ, 2002. 36 с.
3. Белехова Л. І. Різномасштабне дослідження поетичного мовлення. Херсон: Айлант, 2018. 184 с.
4. Гамзюк М. В. Емотивний компонент значення у процесі створення фразеологічних одиниць: На матеріалі німецької мови. Київ: Видавничий центр КДЛУ, 2000. 256 с.
5. Декарт Р. Пристрасті душі. URL: http://ni.biz.ua/18/18_2/18_29871_rene-dekart-strasti-dushi.html#google_vignette (дата звернення: 21.04.2024).
6. Ізард К. Базові емоції по Ізарду URL: <https://eq-ap.com/2022/05/30/%D0%B1%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D1%96-%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D1%86%D1%96%D1%97-%D0%BF%D0%BE-%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%80%D0%B4%D1%83/> (дата звернення: 21.04.2024).
7. Капітан Т. Специфіка вживання прислів'їв та приказок в українській та німецькій мовах. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2016. Вип. 146. С. 226–230.
8. Кириленко Т. С. Психологія: емоційна сфера особистості. Київ: Либідь, 2007. 256 с.
9. Корнева Л. Традиції етносу в українських прислів'ях про сім'ю. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. 2016. Вип. 34. С. 220–234.
10. Лабенська Є. О. Образність природних стихій у сучасному англійському поетичному дискурсі: когнітивно-семіотичний аспект: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Херсон, 2019. 20 с.
11. Ольхович-Новосадюк М. М. Концептосфера РАДІСТЬ у пареміях англійської, української та польської мов. URL: <https://doi.org/10.31174/SEND-NS2020-230VIII38-10> (дата звернення: 21.04.2024)
12. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: У 2 кн. Кн. 1: Соціальна психологія особистості і спілкування. Київ: Либідь, 2004. 576 с.
13. Помиткін Е. О. Емоційно-почуттєва взаємодія педагога з учнем як ознака духовної культури. *Проблеми сучасної психології*. 2012. Вип. 2. С. 26–30.
14. Приходько Г. І. Способи вираження оцінки в сучасній англійській мові. Запоріжжя: ЗДУ, 2001. 362 с.
15. Прокопович Л. В. Культура спілкування в українських народних прислів'ях. Одеса: Екологія, 2018. 21 с.
16. Романова Н. Свійські тварини в німецьких пареміях. *Актуальні питання іноземної філології*. 2018. Вип. 9. С. 174–181.

17. Романова Н. В. Дикі тварини-фаворити в німецьких прислів'ях: семантичний аспект. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»*. 2019. Вип. 36. С. 128–132.
18. Романова Н. В. Емоції у німецькомовних біблійних текстах Старого Заповіту. Херсон: Айлант, 2019а. 284 с.
19. Романова Н. В. Емоції у німецькомовних текстах Євангелій. Київ: Видавництво Ліра-К, 2023. 302 с.
20. Романова Н. В. Семантичний розвиток емотивної лексики німецької мови VIII – початку XXI століть: автореф. дис. ... д-ра філол. наук. Київ, 2015. 32 с.
21. Романова Н. В. Семантичний та енергетичний аспекти емоцій (на німецькомовному паремістичному матеріалі). *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2009. Вип. 48. С. 140–145.
22. Словник емоцій. URL: <https://eq-ap.com/dictionary-of-emotions-ua/> (дата звернення: 21.04.2024).
23. Шадських Ю. Г., Піча В. М. Психологія: Короткий навчальний словник: терміни і поняття. Львів: «Магнолія 2006», 2008. 276 с.
24. Яковлева А. М., Кошечкіна Т. М. Сучасний тлумачний словник української мови. Харків: Навчальна література, 2020. 672 с.
25. Beyer H., Beyer A. Sprichwörterlexikon. Leipzig: VEB Bibliographisches Institut, 1987. 392 S.
26. Wahrig. Wörterbuch der deutschen Sprache. München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 2012. 1152 S.
27. Wengel A. Emotionen. URL: https://www.planet-wissen.de/gesellschaft/psychologie/emotionen_wegweiser_durchs_leben/index.html (accessed 21 April 2024).

REFERENCES:

1. Brodovska, V. Y., Patryk, I. P., Yablonko, V. Ya. (2005). Tlumachnyi slovnyk psykholohichnykh terminiv v ukrainskii movi [Explanatory dictionary of psychological terms in the Ukrainian language]. Kyiv: VD "Professional", 224 p. [in Ukrainian].
2. Bieliekhova, L. I. (2002). Obraznyi prostir amerykanskoj poezii: lnhvokohnityvnyi aspekt [Image Space of American Poetry: Cognitive Perspective]: (Extended abstract of Doctor's thesis). Kyiv. 36 p. [in Ukrainian].
3. Bieliekhova, L. I. (2018). Rізnomashtabne doslidzhennia poetychnoho movlennia [A multifaceted study of poetic speech]. Kherson: Ailant, 184 p. [in Ukrainian].
4. Hamziuk, M. V. (2000). Emotyvnyi component znachennia u protsesi stvorennia frazeolohichnykh odynyts: Na materiali nimetskoj movy [The emotional component of meaning in the process of creating phraseological units: On the material of the German language]. Kyiv: Vydavnychiy tsentr KDLU, 256 p. [in Ukrainian].
5. Dekart, R. (2024). Prystrasti dushi [Evil souls]. URL: http://ni.biz.ua/18/18_2/18_29871_rene-dekart-strasti-dushi.html#google_vignette (accessed 21 April 2024) [in Ukrainian].
6. Izard, K. (2024). Bazovi emotsii po Izardu [Basic emotions according to Izard]. URL: <https://eq-ap.com/2022/05/30/%D0%B1%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D1%96-%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D1%86%D1%96%D1%97-%D0%BF%D0%BE-%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%80%D0%B4%D1%83/> (accessed 24 April 2024) [in Ukrainian].
7. Kapitan, T. (2016). Spetsifika vzhivannia prysliviv ta prykazok v ukrainskii ta nimetskii movakh [The specifics of proverbs and sayings in Ukrainian and German].

- of the use of proverbs and sayings in the Ukrainian and German languages]. *Naukovi zapysky. Seriya: Filolohichni nauky*, 146, 226–230 [in Ukrainian].
8. Kyrylenko, T. S. (2007). *Psykholohiia: emotsiina sfera osobystosti* [Psychology: emotional sphere of personality]. Kyiv: Lybid, 256 p. [in Ukrainian].
  9. Korneva, L. (2016). *Tradytsii etnosu v ukrainskykh prysliviakh pro simiu* [Ethnic traditions in Ukrainian family proverbs]. *Humsnitarna osvita v tekhnichnykh navchaknykh vyschykh zakladakh*, 34, 220–234 [in Ukrainian].
  10. Labenska, Ye. O. (2019). *Obraznist pryrodnykh stykhii u suchasnomu anhlovomnomu poetychnomu diskursi: kohnityvno-semiotychnyi aspekt* [Imagery of natural elements in modern English-language poetic discourse: cognitive-semiotic aspect]: (Extended abstract of Candidate's thesis). Kherson. 20 p. [in Ukrainian].
  11. Olkhobych-Novosadiuk, M. M. (2024). *Kontseptosfera RADIST u paremiakh anhliiskoi, ukrainskoi ta polskoi mov* [The concept sphere of JOY in paremies of English, Ukrainian and Polish languages]. URL: <https://doi.org/10.31174/SEND-HS2020-230VIII38-10> (accessed 21 April 2024) [in Ukrainian].
  12. Orban-Lewmbryk, L. E. (2004). *Sotsialna psykholohiia: U 2 kn. Kn. 1: Sotsialna psykholohiia osobystosti I spilkuvannia* [Social psychology: In 2 books. Book 1: Social psychology of personality and communication]. Kyiv: Lybid, 576 p. [in Ukrainian].
  13. Pomytkin, Ye. O. (2012). *Emotsiino-pochuttieva vzaiemodiia pedahoha z uchnem iak oznaka dukhovnoi kultury* [Emotional and sensory interaction of a teacher with a student as a sign of spiritual culture]. *Problemy suchasnoi psykholohii*, 2, 26–30 [in Ukrainian].
  14. Prykhodko, H. I. (2001). *Sposby vyrazhennia otsinky v suchasni anhliiskii movi* [Ways of expressing evaluation in modern English]. Zaporizhzhia: ZDU, 362 p. [in Ukrainian].
  15. Prokopovych, L. V. (2018). *Kultura spilkuvannia v ukrainskykh narodnykh prysliviakh* [Culture of communication in Ukrainian folk proverbs]. Odesa: Ekolohiia, 21 p. [in Ukrainian].
  16. Romanova, N. (2018). *Sviiski tvaryny v nimetskykh paremiakh* [Domestic animals in German paremias]. *Aktualni pytannia inozemnoi filolohii*, 9, 174–181 [in Ukrainian].
  17. Romanova, N. V. (2019). *Dyki tvaryny-fravyoty v nimetskykh prysliviakh: semantychnyi aspekt* [Favorite wild animals in German proverbs: a semantic aspect]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya "Linhvistyka"*, 36, 128–132 [in Ukrainian].
  18. Romanova, N. V. (2019a). *Emotsii u nimetskomovnykh bibliinykh tekstakh Staroho Zapovitu* [Emotions in the German-language biblical texts of the Old Testament]. Kherson: Ailant, 284 p. [in Ukrainian].
  19. Romanova, N. V. (2023). *Emotsii u nimetskomovnykh tekstakh Yevanhelii* [Emotions in the German-language texts of the Gospels]. Kyiv: Vydavnytstvo Lira-K, 302 p. [in Ukrainian].
  20. Romanova, N. V. (2015). *Semantychnyi rozvytok emotyvnoi leksyky nimetskoj movy VIII – pochatku XXI stolit* [Semantic development of the German emotive vocabulary of the VIII – early XXI centuries]: (Extended abstract of Doctor's thesis). Kyiv. 32 p. [in Ukrainian].
  21. Romanova, N. V. (2009). *Semantychnyi ta enerhetychnyi aspekty emitsii (na nimetskomovnomy paremistychnomu materialii)* [Semantic and energetic aspects of emotions (on German-language paremistic material)]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka*, 48, 140–145 [in Ukrainian].
  22. *Slovnnyk emotsii* [Dictionary of emotions]. URL: <https://eq-ap.com/dictionary-of-emotions-ua/> (accessed 21 April 2024) [in Ukrainian].
  23. Shadskykh, Yu. H., Picha, V. M. (2008). *Psykholohiia: Korotkyi navchalnyi slovnnyk: terminy I poniattia* [Psychology: Short educational dictionary: terms and concepts]. Lviv: "Mahnoliia 2006", 276 p. [in Ukrainian].
  24. Yakovleva, A. M., Koshechkina, T. M. (2020). *Suchasnyi tлумachnyi slovnnyk ukrainskoi movy* [Modern explanatory dictionary of the Ukrainian language]. Kharkiv: Navchalna literatura, 672 p. [in Ukrainian].
  25. Beyer, H., Beyer, A. (1987). *Sprichwörterlexikon*. Leipzig: VEB Bibliographisches Institut, 392 S. [in German].
  26. Wahrig. (2012). *Wörterbuch der deutschen Sprache*. München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 1152 S. [in German].
  28. Wengel, A. (2024). *Emotionen*. URL: https://www.planetwissen.de/gesellschaft/psychologie/emotionen_wegweiser_durchs_leben/index.html (accessed 21 April 2024) [in German].